

Досымбекова Р.Ө., Кенжебаева А.А.

әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Қазақстан, Алматы қ., e-mail: rauan-d@mail.ru

НУМЕРОЛОГИЯНЫҢ ТАНЫМДЫҚ МОДЕЛІ

Бұл мақалада сандардың таңбалық ұғымын, мағынасын білдіретін көнеден келе жатқан ғылым – нумерология туралы баяндалады. Нумерологияның философия мен астрология ғылымдарымен сабақтас, сарындас ғылым саласы екені, ежелгі адамдар нумерологияны табиғаттың тылсым күштерін, өздерінің жан дүниесінің құпиясын ашуға және басқа да қоршаған ортадағы проблемаларды шешуге пайдаланғаны жайлы толық мағлұмат беріледі. Нумерологияның магиялық қырлары, нумерологиялық жіктеулері мен сан арқылы шешілетін түрлі кодтары сипатталады. Нумеролог ғалымдардың пікірілері мен зерттеулері бойынша нумерология саласының этнолингвистикалық қыры сараланды.

Түйін сөздер: нумерология, астрология, ғарыш, символ, мәдениет.

Dossymbekova R.O., Kenzhebaeva A.A.

Al-Farabi Kazakh National University,
Kazakhstan, Almaty, e-mail: rauan-d@mail.ru

Cognitive model of numerology

This article is devoted to numerology, one of the most ancient sciences, which studies the symbolic value and meaning of numbers. The article narrates, that numerology is closely interrelated with such sciences as philosophy and astrology, that ancient people resorted to numerology for understanding the concept of mysterious natural phenomena and their inner world, as well as for solving other environmental problems. The magical aspects of numerology, numerological classifications and various numerical codes are described. The ethnolinguistic side of numerology is analyzed on the basis of researches and opinions of scientists-numerologists.

Key words: numerology, astrology, cosmos, symbol, culture.

Досымбекова Р.Ө., Кенжебаева А.А.

Казахский национальный университет им. аль-Фараби,
Казахстан, г. Алматы. e-mail: rauan-d@mail.ru

Познавательная модель нумерологии

Данная статья посвящена нумерологии, одной из древнейших наук, которая изучает символический смысл и значение цифр. В статье повествуется о том, что нумерология тесно взаимосвязана с такими науками, как философия и астрология, что древние люди прибегали к нумерологии для объяснения загадочных явлений природы и своего внутреннего мира, а также для решения иных проблем окружающей среды. Описываются магические стороны нумерологии, нумерологические классификации и различные числовые коды. Анализируется этнолингвистическая сторона нумерологии на основе исследований и мнений ученых-нумерологов.

Ключевые слова: нумерология, астрология, космос, символ, культура.

Кіріспе

Сандар жүйесін зерттейтін ғылымның нумерология деп аталатыны мәлім. Нумерология ғылымы соңғы кезде зерттеле бастағанымен оның тарихи дамуы ерте заманнан басталады. Ежелгі үнді, грек, вавилон, мысыр елдері сандардың жасырын, құпия сырларын тануда, білуде ғылыми жетістіктің биігіне шыққандығын батыстық шығыстанушы ғалымдардың зерттеу еңбектерінен білеміз. Кейбір ғылыми мәліметтерге қарағанда, санның өзіндік тілі, қалыптасқан ережесі мен заңы болған. Алғашқы кітаптарда әрбір әріп санмен белгіленген, сөздердің санмен жазылғандығы айтылады.

Грек ғалымы, математик Пифагор сандық жүйеге байланысты зерттеулерінде заттардың сандық мәні болады деп, ал қоршаған әлемді сандардың гармониялық жүйесі мен олардың қатынасынан тұратындығын есептеп, табиғаттағы заттар мен құбылыстардың жаратылысына ой жіберген ғалым адам да, тас та бірыңғай судан немесе оттан жаралғанын, сол адам мен тастың бір нәрсе еместігін зерделей отырып, олардың айырмашылығын іздейді. Зерттей келе айырма бұлардың ішкі құрылымында болар деген пікірге келеді де, олардың бөлшектерінің арақатынасы мен мөлшерін анықтауға ден қояды. Табиғаттағы жалпы жаратылыс иелерінің арақатынасы, олардың мөлшері сан арқылы анықталатынына сүйене отырып, әлем саннан құралады деген пікірге келеді (Машани, 2007: 45).

Нумерологияны математика саласына жатқызығанымызбен, сандардың этнолингвистикалық қырын саралау тіл білімінің зерттеу нысаны деп санаймыз. Ал математика ғылымы адамзат тарихында ең ерте қалыптасқан ғылымдардың бірі десек, оның алғашқы дамыған ошақтарының бірі Мысыр елі болды. Адамзат даналығының ойлап тапқан басты жаңалықтарының бірі жазу өнері болса, сандар мен олардың таңбалануы осы жазулардың негізінде пайда болғандығын айтқымыз келеді.

Нумерология – сандардың таңбалық ұғымын, мағынасын білдіретін көнеден келе жатқан ғылым. Оны кейбір ғалымдар сандардың магиясы деп атайды. Ол философия мен астрология ғылымдарымен сабақтас, сарындас ғылым саласы болып табылады. Ежелгі адамдар нумерологияны табиғаттың тылсым күштерін, өздерінің жан дүниесінің құпиясын ашуға және басқа да қоршаған ортадағы проблемаларды шешуге пайдаланған. Нумерология метафизикалық

ғылым ретінде адамның кім екендігін, қайдан келді, қайда барады, қалай жетістіктерге жетуге болады деген сауалдарға жауап іздеуде таным құралы болған деп айтуға болады. Нумеролог ғалымдардың пікірлерімен, зерттеу еңбектерімен таныса келе, бұл ғылым саласының пайда болғанына, шамамен, 2500 жылдай болғандығын байқаймыз.

Нумерологияны, бір жағынан, адамды тұлға ретінде дамытуға негіз болатын практикалық пән деп атауға болады. Адам өзіне-өзі қалай көмектесе алады, өзін-өзі қалай тануға болады деген сауалдарына жауап беретін ғылым. Нумерология тек сандар жөніндегі ғылым ғана емес, сонымен қатар адамның өмірі мен оның құндылықтары жайында бірден-бір сүйенетін ғылым саласы деуге болады. Нумерологияның әсерін минут сайын сезінеміз десек артық айтқандық болмас. Себебі күнде жаңа бір оқиғалар орын алып, екінші бір дүниелер аяқталып жатыр. Осының бәріне нумерологияның қатысы бар деп ойлаймыз.

Нумерология адамның рухани таным-түсінігін кеңейтеді. Табиғаттың тылсым сырларының құпиясын ашуға көмектеседі. Адамның көзіне көрінбейтін әлеммен байланыстыратын ерекше ғылым саласы. Осы ғылым арқылы адамның дүниетаным көкжиегі кеңейе түседі. Адам өзін-өзі тануына, кемелденуіне жол ашады. Нумерологияның екі қыры болады. Біріншісі, сандардың жағымды, дұрыс мағынасы. Мұнда сандар адамның өмірден дұрыс жолдарын тауып, өзінің рухани танымын дамытып, мүмкіндіктерін арттыруға жол ашады. Ал екінші, теріс, жағымсыз қыры. Мұнда адамның болашағы бұлыңғыр, жолына кедергі болатын қадамдарға жетелейтін сандардың сипаты туралы айтылады.

Адамзат өміріндегі нумерологиялық заңдылықтар

Нумерология ғылымының негізгі мақсаты адамның өмірінде жетекші рөл атқаратын сандардың ықпалын анықтау болып табылады. Ондай сандарға мыналарды жатқызамыз:

1. Өмір жолы сандары (адамның туған күні (датасы)).
2. Білдіру (выражения) сандары (адам есіміндегі әріптердің суммасы)
3. Тұлғалық сандары (адам есіміндегі дауыссыз дыбыстардың суммасы).
4. Рух сандары (адам есіміндегі дауысты дыбыстардың суммасы).

5. Кемелдену сандары (туған күн датасы мен есім санының суммасы).

Осы аталған сандар адамның жалпы нумерологиялық портретін ашып береді. Нумерологияны зерттеу арқылы адам тек өзін-өзі ғана тұлға ретінде қалыптастырмайды, сонымен қатар айналасын жақсы түсінуге мүмкіндік береді (Некрасова, 2013:7).

Ғаламның жаһандық универсал заңдары болатыны белгілі. Бұл заңдар адамның оларды сезуіне не болмаса сезбеуіне тәуелді емес және олар өзгермейді. Мұндай универсал заңдар нумерологияда да қолданылады. Нумеролог ғалым С. Некрасова оларды былайша жіктейді:

1. Өмірде кездейсоқтық болмайды. Әр нәрсенің өз себебі болады. (Случайностей не бывает. У всего есть свои причины).

2. Дүниедегі оқиғалардың бәрі Құдіретті жоспарға сәйкес болып жатады. Адам өз өмірінде осы жоспарды қалай, қайтпін жүзеге асырады деген құқыққа ғана ие. (Все происходит в соответствии с Божественным планом. Мы обладаем свободой выбора, как, и каким образом реализовать этот план в своей жизни).

3. Өмір қалай болу керек болса, солай реттеледі. Қателік болмайды. (Жизнь складывается так, как должна сложиться).

4. Егер адамға бір нәрсе дұрыс болып көрінсе, ол бәріне де дұрыс болады. (Если что то правильно для вас, то это правильно и для всех).

5. Адамға ешқашан шамасынан артық нәрсені міндеттемейді. (На нас никогда не возложат больше того, с чем вы можете справиться) (Некрасова, 2013:7-8).

Жоғарыда келтірілген заңдардың жалпы адамзатқа ортақтығын байқауға болады. Бұл жерде адамның қандай дінді ұстанатыны қарастырылмаған. Мәселен, Ислам дінінің қағидалары осы заңдармен сабақтас десек артық айтқандық болмас. Құран кәрімнен бір мысал келтірер болсақ, соңғы бесінші заңдағы адамға шамасынан артық нәрсені міндеттемейді деген жолдар Бақара сүресінің соңғы 286-аятындағы «Алла (Т) кісіге шамасы келетін міндетті ғана жүктейді; Істеген жақсылығы өз пайдасына да, жамандығы зиянына...» сөздермен сәйкес келетінін байқаймыз (Алтай, 1991: 604). Келтірілген үзіндіге қарап Жаһандық заңдардың кездейсоқ емес, шынында Жаратушы тарапынан болатынын түсіну керек деп санаймыз.

Ежелгі өркениеті дамыған Египет, Қытай, Үндістан, Вавилон, Аравия, Иран және Түркілер мемлекеті сияқты елдердің мәдениетінде өздеріне тән нумерологиялық дәстүрлері қалыптасқан,

күні бүгінге дейін дамып келеді. Ол кезде сандарға қатысты ғылым арифмомантия деп аталған. Қытай нумерологиялық дәстүрі қазіргі таңға дейін Фэн-шуй принципі шеңберінде дамып келе жатыр. Фэн-шуй ғылымы жайында ғалым С. Некрасова былайша пікір білдіреді: «Наука Фэн-шуй изучает структуру потока энергии жилого пространства вашего дома и предметов, размещенных в нем (то есть внешний мир)» (Некрасова, 2013:9). Қытай нумерологиясына зерттеу жүргізген ғалым ары қарай Фэн-шуй ережесі бойынша үйдің кеңістігіндегі энергияны өзгертуге мүмкіндік береді. Сол сияқты адам өз өмірін де өзгертуге қабілетті. Оған бұл жолда нумерология көмектеседі деген пікір айтады.

Нумерология мен сандық астрология адам денесінде сыртқы әлем заңдарының қайталап көрінуі деген көнеден қалыптасқан түсініктерді нақтылауға бағытталған. Космос заңдарын макрокосмос десек, адамды микрокосмос деп айтуға болады. Өйткені адам да табиғаттың ерекше жаратылған жаратылысы. Адам өміріндегі түрлі құпия сырлар оның туған сәтінен басталады. Нумерологиялық тұрғыдан айтқанда, туған күні мен оған қойылған есім тылсым бір «космостық кодпен» тығыз байланысты. Бұл сандық код адам денесінің биологиялық және энергетикалық қуатын ғана емес, сондай-ақ оның тағдырын, тіпті қайтыс болатын уақытын да анықтайды.

Нумерология сандық таңбалар (символ) мен геометриялық фигураларды жоғарыда айтылған заңдылықтарды зерттеуде негізгі құрал ретінде пайдаланады деуге болады. Бірақ нумерологияны математикамен шатастыруға болмайды, олардың айналамызда болып жатқан құбылыстарды есептеу, анықтау әдістері әртүрлі. Сандар математикада есептік немесе көлемдік көрсеткіштерді санауға негізделсе, нумерология сандарды философиялық, статистикалық критерийлер ретінде қолданады.

Сандар нумерологияда заттар мен құбылыстардың өзіндік ерекшеліктерін таңбалау қызметін атқарады және философиялық таным түсінігіне ие болады. Осы тұрғыдан келгенде, жер бетінде тіршіліктің пайда болуы мен дамуы ғарыштық (космостық) қырынан да, экологиялық қырынан да кездейсоқ жаратылыс емес деген ой келеді. Сондықтан да Жер басқа ғаламшарларға қарағанда Күннен қашықтығы өте дәлдікпен өлшенген. Күннің қуатты сәулесі бүкіл тіршілікті күйдіріп жіберетіндей өте жақын да емес, мұз болып қатып, өмір болмайтындай алыста емес. Оның үстіне жер тіршіліктің дамуына

керекті оттегімен байытылған. Демек, Табиғат пен Ғарыштың адамзаттың пайда болуында және оның дамуын ары қарай жалғастыруында кездейсоқ дүниелер емес екенін байқаймыз. Осы байланыс арқылы адамзат пен ғаламның бір-бірімен тығыз байланысты екені көрінеді. Қоршаған дүниенің және ғаламшарлардың ритмі әрбір адам өмірінің ритмімен сабақтас, ұқсастықтары ғалымдарды ерте кезден-ақ қызықтырған. Сол себепті ғалымдар беймәлім, тылсым дүниенің сырын ұғуға, ашуға талпынған. Белгілі нумеролог ғалым В.В. Калужный нумерологияның дүниетанымдық сипатын зерделей отырып, адамның өсу процесі, денсаулығы, психикасы және басқа да қасиеттері ғаламдық жаратылыспен байланысты деген пікір айтады (Калужный, 2015: 8).

Нумерология мен астрология көне ілімдер ретінде есеп-қисапты талап ететін көптеген ғылымның дамуына негіз болды. Біз осы мақаламызда сандардың таңбалық (символика) жүйесі мен басқа белгілердің қалыптасу, даму жолдарына зерттеу жүргізуге тырысамыз.

Қытайда философиялық тұрғыдан алғанда, логикалық таным моделі мен оны зерттеудің құралы ретінде және сандық жүйелер мен геометриялық құрылымдардың қызметін, олардың мәні мен маңызын анықтау үшін нумерология ғылымы пайдаланылды. Олардың математикалық заңдар бойынша емес, бірінші кезекте, символикалық, ассоциативті, мнемоникалық жағынан байланысты екені жайлы ғылыми тұжырымдар жасалған (Кобзев, 1994: 47). Яғни қандай да бір мәліметті не белгіні басқа ақпарат арқылы есте сақтау дегенді білдіреді. Мәселен, санды есте сақтаудың орнына сөзді, ал сөздің орнына мекен-жайды есте сақтау деп түсінуге болады.

А. Машанидың аспан денелері мен сандарды табиғи-философиялық талдауы

Қазіргі қытай философиясы болсын, түркілер философиясы, оның ішінде қазақ философиясында болсын әлемді тану мен оның құпия сырларын сандар мен таңбалар арқылы зерттеу дамып келеді деп айтуға болады. Жалпы әлемді танудың бірыңғай философиялық түсінігі қалыптасу үшін бір методология қажеттігі туындайды. Еуропалық дәстүрлі философияда методология рөлінде формальді логика басты назарда болса, қытайда нумерология негізгі рөл атқарады. Нумерологияны тану, зерттеу ісінде философияның маңызы ерекше деп түсінеміз.

Табиғат дүниесін қазақ танымына сай саралап көрер болсақ, оның философиялық талдауы бізді көне заманға жетелейтінін анықтаймыз. Қазақ даналарының дүниетаным болжамдарына сәйкес табиғат жаратылыс, оның жаратушысы адам болып табылады. Белгілі ғалым А. Машани әл-Фарабидің табиғи-философиялық қағидалары жөнінде әлемді құраушы заттардың ең негізгі қасиеті қозғалыста болу екендігіне назар аудара отырып, бұларды алты түрге бөлетінін айтады. Олар бірінші, жаратушыдан болған бас себеп; екінші, аспан қабаттары; үшінші, рухани-ғақли әрекеттер; төртінші жан қуаты; бесінші, заттың формада болуы; заттың тектік негізі. Ары қарай зерттей отырып, ғалым дүние қуаттарының өте қатаң тәртіп бойынша тұтас бір құрылымдық үйлесімде орналасқанын, Әлем және Ғарыш сол деген пікір айтады. Адам сол әлемнің бір мүшесі, оның қабілеті міндеті сол әлемді тану, оның жаратылысын түсіну, жаратушысын тауып оған сену деп ой қорытады. Профессор А.Машани сан әлемін зерттей отырып, таңба (символ) сырны да назар аударады. Мұнда зерттеуші тағы да Өгіз хан аңызына сүйенеді. Өгіз ханның екінші аты таңбашы болғандығын, оның әртүрлі белгілер, мөрлер жасап, жұртқа таратқандығын атап өтеді. Осы арқылы автор тағы да он екі санының құпиясын ашуға тырысқан. Бұл үшін ол қазақтың «Алыптар туралы» атты ертегісін негізге алады. «А» әрпі ертегідегі Айдың үйінен, «В» әрпі шыққан деп немесе Өгіз ханның аспан анадан туған ұрпағы әліп болғанда, бәйтерек ішінен кездескен ұрпағын бәйтерек тірек «Б» әрпі болған деп басқа да әріптік таңбалардың қалай шыққандығын талдайды. Бір қарағанда, көңілге түрлі сұрақ келгенімен, ғалымның ғылыми талдаулары математикалық дәлдіктермен негізделіп отыратындығы ғаламның құпия сырларының шешуі осында жатқандығына сенуге болады. Осы жүйемен таңбаларды талдай отырып, қазақ руларының өзіндік таңбаларына да сараптама жасайды.

Жалпы, әлем жаратылысы, олардың таңбалану сыры, сандардың құпиясына байланысты нумерология ғылымындағы мәселелер барлық халыққа ортақ деген тұжырым жасаймыз. Бүкіл адамзат баласына ортақ ғылыми мәселелердің барлығының негізі қазақ тілінде, қазақ тарихында, қазақ дүниетанымында, қазақ мәдениетінде бар деп санаймыз.

Қытай нумерологиясындағы «тақ» және «жұп» деген түсініктің қазақ халқында да бар екендігі белгілі. Бұл қарастырылып отырған мәселе Ақжан Машанидің көптомдық еңбегінде

жан-жақты сараланғандықтан, біз өз зерттеу жұмысымызда негізінен осы ғалымның еңбегіне сүйенеміз (Го юй, 1987:118). Қазақ дүниетанымында күндізді жаз, түнді қыс деп білу танымы бар екендігі белгілі. Осыған сәйкес жаздың жұлдызы – жылқы, қыстың жұлдызы – сиыр болып табылады. Сиыр қазақ жыл санауы бойынша екінші, яғни мүшел бұрышы жұп, ал жылқы жетінші мүшел болғандықтан мүшел бұрышы тақ болады. Жұп сан ертедегі қағида бойынша әйелдік сан, яғни сиыр үй ішінің, әйелдің малы. Тақ сан еркектік сан – жылқы ерлер мінетін жануар. Бұл пікірді А. Машани қазақ аңызына сүйене отырып былай сипаттайды: «Қазақ жыл санауындағы сиыр мен жылқының аспандық жұлдызы – Шолпан. Ертеде жылқы жыл басы болғанда ол үркерді табанына басып тұрады екен. Соның салдарынан үркер аспанға шыға алмайды. Нумерологияның астрологиялық негізін зерттей отырып, ғалымдардың пирамида немесе үшкіл ұғымына соқпай кетпейтінін аңғардық. Осындағы әрбір бұрыштың философиялық мағынасы бар. Бұл табиғаттың үш негізгі күшін бейнелейді. Олар: Аспан, Жер және осы екеуінің арасында олардың қуатын бойына дарытатын адам. Үшкіл таңбасы Δ табиғаттағы төрт негізгі құбылысты: от, жер, су және ауаны сипаттау немесе білдіру үшін қолданылады.

Сан таңбаларының жұлдыздардың графикаларымен үйлесуін ғалымдар нумерологиялық астрологияның философиялық саласы деп түсіндіреді (Калюжный, 2015: 59). Белгілі бір дүниетанымға негізделмеген сандар жүйесін, сан мәдениетін, сандардың таңбалық ұғымын тану, білу мүмкін емес. Қандай да бір сандық таңба, белгі, жазу болсын, оның «магиялық» астары бар деп түсіндіріледі. Нумеролог ғалымдар сандар жүйесінің ғарыштық бейнесін Орион шоқжұлдызымен байланыстырады. Қытайша транскрипциясында ол Шэнь дегенді білдіреді. Бұл шоқжұлдыздың сандық-құрылымдық белгілеріне қарап, оны үштік, бестік сипаттары бар нумерологиялық жүйе деп қарастыруға болады.

Біздің заманымызға дейінгі V ғасырда қытай астрологтарының аспан денелерін 28 бөлікке (станция) бөлгендігі мәлім. Біз қарастырып отырған Орион жұлдызы сол бөліктердің бірімен шектеседі. Аспан денелерінің 28 бөлікке бөлінуі ежелгі үнді астрологтарында да болғандығы тарихи деректерде айтылады. Деректерге жүгінсек, қытайлар бұлай бөлу жүйесін үнділерден алған секілді.

Нумерология ғылымында «28» саны «кермет» сан деп, ал математикада «толық» сан деп

есептеледі. Қытай астрологтары болсын, үнді астрологтары болсын аспан денелерін осындай «толық», «кемел» бөлікке бөлу себебін түсіндірмейді. «28» санының неге осындай магиялық ерекшелікке ие болды деген мәселенің басы бүгінгі күнге дейін ашық қалып отыр. Дегенмен, «28» санының «толық» деген қасиетке ие екені дәйек болып қала береді. Ол Ғаламшар құрылымының бірігу заңының оккульттік формуласы ретінде ($28 = 4 \times 7$) қолданылады және ежелгі түсінік бойынша «28» саны адамдардың өміріне жиі араласады екен. Демек, көптеген адамдардың өмірінде болатын күрт өзгерістер осы оккульттік санның әсерінен болады деген пікір қалыптасқан. Оккульттік ұғым деп қоршаған ортадағы жалпы адамдарға беймәлім, тек ерекше қасиетке ие адамдарға ғана белгілі болатын тылсым құбылыстар сырын айтады.

Нумерология ғылымы мен сандық астрологияның байланысы

Кез келген адам өмірінде қандай да бір жетістіктерге жетсе немесе қуанышты жағдайлар болған кезде үнемі сәттілік жолдас болды деп жағдайды. Егер бірнеше қуанышты жағдайлар бір күнде орын алса, біз ол күнді бақытты күн деп санаймыз. Ал осындай бақытты сәтті алдын ала болжауға бола ма? Әсіресе, киын шаруаларды шешуге тура келгенде. Бұған нумерология ғылымы мен сандық астрология болады деп жауап береді. Мұндай күнді адамның туған күні мен айына, жылына, сондай-ақ аты-жөніне сәйкес есептейді. Көп нумерологтар әкесінің атын есепке алмайды. Сәттілік әкелетін күн адамның туған күнімен дәл келмеуі де мүмкін. Бірақ ол сан адамның туған күніне қалдықсыз бөлінетін еселік сан болуы керек. Мәселен, 14 пен 21 сандары 7 санына 2 және 3 болып қалдықсыз бөлінеді. Егер туған күні мен жылына байланысты қарастырар болсақ, 21 тамыз 1937 жыл деген дата $21+8+1937$ болып шығатынын көреміз. Бірақ оны ары қарай жіктегенде $2+1+8+1+9+3+7=31=3+1=4$. Сәттілік әкелетін күні әр айдың төртінші жұлдызы болып шығады. Енді «4» саны шығатын қосынды сандар: 31, 22, 13. Егер туған күн датасы 1 қаңтар 1991 болса, онда $1+1+1991$ болады, ары қарай есептейтін болсақ, $1+1+1+9+9+1=22=2+2=4$. Осы тәртіппен қуаныш әкелетін күнді есептеп шығаруға болады.

Енді 1-ден 9-ға дейінгі натурал сандардың нумерология мен сандық астрология тұрғысынан ұғымдары мен сипатын талдап көрейік.

1 – бұл санға (кодқа) қатысты күн жаңа жұмысты бастауға тиімді және шаруаны кейінге

қалдырғысы келмейтін, шұғыл шешім қабылдап, іс бастау үшін жақсы күн болып саналады.

2 – контрасты күн. Ойға алған жұмыс шешілуі мүмкін, бірақ толық сәтті болмайды. Мұндай даталарда сәттілік істің барысында болады. Сондықтан істі тез аяқтауға асықпай, созынқырап жалғастыру қажет.

3 – бұл санға сәйкес келетін күн бастаған істі аяқтау үшін белсенді әрекет жасау керек немесе жаңа іс бастау қажет. Осы күні достықты мықтылай түсу және өзара көмек көрсету керек. Бірақ біреуге қасақана қиянат жасамаған дұрыс, себебі сол жамандық бумеранг секілді өзіне айналып келуі мүмкін. Сонымен қатар бұл күн қызмет бабымен іссапарға шығуға қолайлы күн.

4 – бұл санның коды қысқамерзімді жұмыстарды бастау немесе аяқтауға оңтайлы күн. Қарапайым сауда-саттық, алып сату сияқты коммерциялық істерде сәтсіздіктер орын алуы мүмкін. Ал басқа келісімшарттар жасау, материалдық қамтамасыз ету сияқты жұмыс түрлерінде сәттілік болады.

5 – тәуекел және тосынсый (сюрприз) күні. Бұл күні күрделі жұмыстар мен жауапты әрекеттерге бармаған жөн. Адамның кейінгі тағдыры сол жұмыстың нәтижесіне байланысты болады. Ондай жауапты да маңызды жұмысты алдын ала сақтандыру жұмыстарын жасап не болмаса оң шешім шығатынына сенімді болғанда ғана бастауға кеңес береді.

6 – бұл күні бастаған істі жалғастыру үшін тиімді пайдалануға және жақындарыңызға арнауға кеңес береді. Бұл күн өзара түсіністік, үйлесім, еркіндікті нығайту, үй шаруасы сияқты ұсақ-түйек жұмыстармен айналысу күні.

7 – бұл күн бастаған істі жалғастыру және интеллекті жетілдіру (оқу, конференцияларға қатысу, концерттерге, театрға, музейге бару) күні болып есептеледі. Сонымен қатар бұл күні адамда алдын ала сезу, интуиция сияқты қабілеттер артады.

8 – бұл күн үлкен де маңызды істерді шешуге, коммерциялық, қаржылық мәселелерді шешуге қолайлы күн. Сондай-ақ, осы күні бірнеше әріптес адамдардың немесе ұйымдардың өзара тиімді нәтижеге қол жеткізу үшін күш біріктіруі пайдалы болмақ.

9 – бұл күн болашағы зор істі бастайтын күн. Әсіресе, коммерция, қаржы және өнер саласындағы адамдар үшін тиімділігі ескертіледі.

Жалпы нумерология мен сандық астрологияда қарапайым сан туған күннің «алтын санымен» сәйкес келетін болса, ондай айдың бұл күні ол адам үшін оңтайлы болып сана-

лады. Егер сәйкестік болмаса, онда ол адамға нумерологиялық код схемасы бойынша әрекет етуге кеңес береді.

Қазақ және қытай тілдеріндегі нумерологияның таңбалық, ұғымдық сипатын қарастырып көрейік. Жалпы тіл білімі саласында жазудың, оның ішінде сандар жүйесі мен таңбалардың пайда болуы адамзат мәдениетіндегі толық шешімін таппаған мәселелердің бірі деген ғалымдардың пікірлерін негізге аламыз. Иероглифтер болсын, пиктографиялық таңбалар болсын немесе көне түркі жазба ескерткіштеріндегі таңбалардың даму сипаттарын зерттеп қарағанда олардың ортақтық қасиеттерін байқаймыз. Мысалы олардың бәрі сол өңірдегі тілде сөйлейтіндер үшін жасалғандығын және алғашқы жазу үлгілерінің сипаты, қызметі тарихи даму үдерісі және жазуға негіз болғандығын айтуға болады. Бұл жайында француз ғалымы М. Коэннің мынадай пікірін келтіруге болады: «Даже если бы в нашем распоряжении было значительно больше документов по древнейшей истории письма, следовало бы воздержаться от проникновения во мрак его происхождения» (Лосев, 1976: 223).

Мәдениет тарихында жазулар – идеографиялық, силлабикалық және алфавиттік деп бөлінетіндігі белгілі. Идеографиялық жазуда әр таңба жеке сөзді белгілеп тұрады. Одан кейін сөзді белгілі бір таңба арқылы айқындап тұратын логограммалар пайда болады. Онда да сөз толық бейнеленбей силлабикалық (буын) белгілері арқылы, негізінен, дауыссыз дыбыстардан құралады. Мұндай жазулардың ішінде ең көнелеріне Египет жазуын (шамамен 6 мың жыл), шумер (шамамен 5 мың жыл), қытай (шамамен 4 мың жыл) және мая жазуларын (шамамен 3 мың жыл) жатқызуға болады.

Ғалым И.М. Дьяконовтың пікірінше, пиктографиялық таңбалар ойды қашықтыққа жеткізуде қолданылған тәсілдің бірі болған. Бірақ, ол ойды жеткізе алғанымен, мұндай жазу тіл туралы көп мағлұмат бере алмайды. Өйткені мұнда ой мен таңбаның байланысы нақты болмайды. Ал логограмма сөздің графикалық белгісін білдірсе, идеограмма ұғымның белгісін анықтайды. Жалпы тіл білімінде ұғымнан сөздің пайда болуы және ұғымның жазудағы таңбамен тікелей байланыста болатындығы белгілі. Бірақ сөз бен таңбаға келгенде әртүрлі пікірлер айтылады. Тілді таңбалар жүйесі десек, олар негізінен абстрактылы мәнде деп түсінеміз. Соның нәтижесінде кез келген сөз, дыбыс, қытай тіліндегі тондар (ырғақ), сөйлемдер – барлығы тілдің таңбалық табиғаты бар құбылыс екенін танытады. Сондай-ақ, тілдің

объективті, тарихи құрылымын жақтап, тілдік құрылымдар мен белгілерге қатысты жасалған номиналистік және субъективті-психологиялық теорияларға қарсы шығады. Белгі, символ және аңыз категорияларын жеке қарап, «белгі» мен «символ» терминдері әртүрлі мағынада жұмсалатынын, сонымен қатар бұл үш тілдік категория әлі де болса дамудың бастапқы кезеңінде тұрғанын айта келе оларды түбегейлі зерттеу қажет деп түйіндейді (Cohen, 1958: 89). Кеңестік философия мен мәдениетте танымға қатысты жасалған тұжырымдарды берік ұстанатын лингвистер «бейнелеу» теориясы қолданылғаны белгілі. Олар батыс ғылымының тілге берген анықтамасына, яғни олардың тілді – математикалық ойдан және мән-мағынадан тыс жатқан математикалық белгілер жүйесі ретінде тануына қарсы болған. Дегенмен, абстрактылы ойлаудың маңыздылығын да жоққа шығара алмаған. Мұндай кереғар пікірлердің болуы сандық белгілер жүйесіндегі мағынаны қарапайым «санмен» байланыстырудан туындаса керек. Себебі тіл (сөз) үнемі даму, жетілу не өзгеру үстінде болатын құбылыс деп ұғынылады. Әрине, өзгеруді, яғни дамуды ешкім де жоққа шығара алмайды. Бірақ, бұл лингвистика тарихында жаратылыс ғылымдарына еліктеуден туындаған «тіл – тірі организм» сияқты көзқарастың ықпалы да болуы мүмкін. Тіл қаншама жыл дамуда болса да, өзінің табиғатын, негізгі қасиеттерін оңайлықпен жоғалтпайды. Тілдің мұндай тұрақтылығын тілдің табиғатында жатқан абстрактылық, символдық, логика-семантикалық, сандық-таңбалық концептермен түсіндіруге болады. Лингвистердің тілдегі заңдылықтарды мойындамауы тілді спонтанды өзгерістің нәтижесі деп білуі де тілдің осындай табиғатын ескермеуден шыққан деп ойлаймыз.

Тілдің өзегінде жатқан абстрактылық қатынастар (олар ұғымдық, сандық, сапалық және тағы да басқа абстрактылық сипатта болуы мүмкін) қазіргі тіл білімінде зерттеулерден тыс қалған сияқты. Тілдегі сандық, сапалық, мөлшерлік категорияларға мән берілмей, тілдік белгілеу мен математикалық, логикалық белгілеу арасында жасанды шекара тұрғызылған. Бұрынғы кеңестік философтар мен тілшілердің пікірі бойынша таза математика мен логика – адам санасындағы болмыстың қарапайым бейнесін зерттеумен айналысатын салалар. Сонымен бірге тілдік таңбалауда жағдай басқаша болады, яғни адам болмысқа белсенді араласа отырып, одан керектісін ғана таңдап алады.

Осыдан барып адамдардың араласуы кезінде тіл өзгереді деген тұжырым жасалады.

В. Гумбольдт, Э. Сепир, Б. Уорф және т.б. лингвист ғалымдар тілді болмыс пен ой арасындағы дәнекер ретінде бағаласа, А.Ф. Лосев зат туралы түсінікті заттың тікелей көрінісі емес деп, оны семантикалық іс-әрекеттің нәтижесі ретінде таныды. Мұндай іс-әрекеттің нәтижесі семема деп аталды. Ол бойынша математикалық белгілеу заттың субъективті қырларын елемей, зат туралы ойдан шығарылған абстрактылық түсінікті қалыптастырады, біркелкі, ұқсас сандық қатынастарды ғана зерттейді.

Тілде абстрактылық, сандық қатынастар өте аз кездеседі, сондықтан сан есімдерді математикалық белгіге жатқызбауға да болады деген пікір бар. Семеманың пайда болуы коммуникациямен тығыз байланысты болған соң, оны сезімнен пайда болатын бейнеге не жалпылаушы түсінікке теңеуге болмайды деп айтылады. Семантикалық сала тіл білімінде айрықша сала болғандықтан семеманың сипатын сана мен ойдан ғана іздеу бекер іс болып есептелді.

Тілдегі абстракция мен математикалық абстракцияны бірге қарастырудың нәтижесінде дәстүрлі лингвистикада тілдің табиғаты мен дамуына, жалпы тілдік жүйенің қалыптасуына символдық ұғымдардың ықпалы нақты тілдік деректерсіз сараланған. Тек XX ғасырдың 60-жылдарында жазба тілдегі сөздердің, сандардың, тіпті, әріптердің сипаты мен маңыздылығына назар аударыла бастады.

Қорытынды

Батыстық тіл ғылымы тілдің табиғатын әуелі грамматикалық, кейін логика-математикалық идеялар тұрғысынан сараланған. Соңғы болжамдарда жазба тілі мен сөйлеу тілінің арақатынасы басқаша бағаланып жүр. Лингвистикада фонологиялық талдаулардың, одан кейін пайда болған морфонологиялық зерттеулердің тарихы терең, 60-жылдардың басында дыбыстық тілді зерттеуден гөрі, жазба тілді зерттеу тиімді деген пікірлер айтылды.

Қазіргі тіл білімінің маңызды саласының бірі саналатын тарихи тіл білімінің міндеті – тілдегі тарихи өзгерістер мен сөздің этимологиясын анықтау болып табылады. Тіл тарихына терең бойламасақ, тілдік құбылыстардың сырын да дұрыс ұғынбауымыз мүмкін.

Мақалада сөз болып отырған абстрактылық-символдық концептер – адам санасындағы негізгі ұғымдардың таңбалық көрінісі. Оны белгілі бір

идея деп те тануға болады. Концептердің ұғымды бейнелеуде сан алуан ерекшеліктері әртүрлі тілдердің шынайы тұлғасы мен этимологиясын анықтауға негізделген. Соның нәтижесінде түбір сөз бен туынды сөздің негізгі мағынасы мен әуелгі тұлғалық көрінісі – шығу тегі анықталады.

Жалпы кез келген тілдегі сөздердің бір таңбаға негізделуінің тамыры тілде бар әрбір

таңбаның болмыстық, сандық, кеңістіктік, мезгілдік, сапалық және т.б. сипаттарының белгіленуінен байқалады. Тілдегі сөздердің, яғни біздің зерттеу нысанымыз болып отырған сандардың табиғатын дұрыс тану қазақ және қытай тілдеріндегі сандық жүйе туралы зерделеудің болмысы мен тарихын пайымдауға ғылыми-методологиялық негіз бола алады.

Әдебиеттер

- 1 Машани А. Әл-Фараби және бүгінгі ғылым. – Алматы: Алатау, 2007. – Т. 6. – 224 б.
- 2 Некрасова С. Нумерология: практическая энциклопедия. – М.: Профит Стайл, 2013. – 416 с.
- 3 Құран Кәрім қазақша мағына және түсінігі / ауд. Х. Алтай. – Медине: Құн Шәриф, 1991. – 665 б.
- 4 Калюжный В.В. Нумерология. – М.: АСТ: Кладезь, 2015. – 576 с.
- 5 Кобзев А.И. Учение о символах и числах в китайской классической философии. – М.: Наука-ВЛ, 1994. – 432 с.
- 6 Го юй (Речи царств) / пер. с кит., вступл. и примеч. В.С. Таскина. – М., 1987. – 320 с.
- 7 Лосев А.Ф. Проблема символа и реалистическое искусство. – М., 1976. – 220 с.
- 8 Cohen M. La grande invention de l'écriture et son evolution. – Paris, 1958. – Т. 1. – 158 p.

References

- 1 H.Altai. Kuran Karim kazaksha magyna zhane tusinigi. – Medine: Kun Sharif, 1991. – 665 b.
- 2 Go Yu(Rechi Zarstv)/ per.s kit.,vstupl.i primech.V.S. Taskina. – M., 1987. – 320 s.
- 3 Kaliuzhnyi V.V. Numerologiya. – M.: АСТ: Kladez, 2015. –576 s.
- 4 Kobzev A.I. Uchenie o simvolah I chislah v kitaiskoi klassicheskoi filosofii. – M.: Nauka-VL, 1994. – 432 s.
- 5 Losev A.F. Problema simvola I realisticheskoe iskusstvo. – M., 1976. – 220 s.
- 6 Mashani A. Al- Farabi zhane bugingi gylym. – Almaty : Alatau, 2007. – Т. 6. – 224b .
- 8 Nekrasova S.Numerologiya:prakticheskaya enziklopediya. – M.: ProfiteStile, 2013. – 416 s.
- 9 Cohen M. La grande invention de l'écriture et son evolution. – Paris, 1958. – Т. 1. – 158 p.